

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 8/2005 vp

Hallituksen esitys laeiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 16 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 28 päivänä huhtikuuta 2005 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 16 §:n muuttamisesta (HE 41/2005 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- opetusneuvos Tarja Riihimäki, opetusministeriö
- opetusneuvos Sirkka-Liisa Kärki, Opetushallitus
- pääsihteeri Heikki K. Lyytinen, koulutuksen arviointineuvosto
- koulutuspäällikkö Ritva Ylittervo, Savon koulutuskuntayhtymä
- toiminnanjohtaja Heikki Sederlöf, Ammatillisten Aikuiskoulutuskeskusten Liitto ry

- asiantuntija Heikki Suomalainen, Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- koulutussuunnittelija Marjo Katajisto, Kuntalan ammattiliitto KTV ry
- erityisasiantuntija Merja Laamo, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- työvoima- ja koulutuspoliittinen sihteeri Sanna Siekkinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- erityisasiantuntija Inkeri Toikka, Suomen Kuntaliitto
- suunnittelija Lena Öhman-Jokinen, Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry
- koulutusasiamies Veli-Matti Lamppu, Suomen Yrittäjät
- koulutuspoliittinen asiamies Petri Lempinen, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry.

Lisäksi valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon oikeusministeriöltä ja Suomen Kelloseppäkoululta.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutoksia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain opiskelijan arviointia koskeviin säännöksiin.

Esityksen mukaan opetussuunnitelma-perusteisessa ammatilliseen perustutkintoon johtavas-

sa koulutuksessa opiskelijan ammatillista osaamista arvioitaisiin muun arvioinnin ohella opiskelijan käytännön työtilanteissa tai -tehtävissä opiskelun aikana antamien uuden tyyppisten ammattiosaamisen näyttöjen perusteella.

Ammattiosaamisen näyttöjen tarkoituksena olisi varmistaa ammatillisen koulutuksen laatua, kehittää työelämäyhteyksiä, tehostaa koulutuksesta työelämään siirtymistä ja yhtenäistää opiskelijan arviointia.

Ammattiosaamisen näytössä opiskelija osoitaisi tekemällä käytännön työtehtäviä, miten hyvin hän on saavuttanut työelämän edellyttämän ammattitaidon.

Koulutuksen järjestäjän tulisi asettaa ammatiosaamisen näyttöjen suunnittelua ja toteuttamista varten toimitiloin tai useampia toimitilajärjestelmiä, joihin kuuluisi koulutuksen järjestäjää, opettajia ja opiskelijoita sekä asianomaisen alan tai asianomaisten alojen työ- ja elinkeinoelämää edustavia jäseniä.

Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin otettaisiin säännökset arvioinnin suorittajasta. Arvioijina olisivat nykyiseen tapaan opettajat ja työpaikalla tapahtuvassa koulutuksessa työantajan nimeämät henkilöt. Ammattiosaamisen näytöt arvioisivat koulutuksen järjestäjän asettaman toimielimen määräämät opettajat ja työelämän edustajat. Lakiin otettaisiin valtuutussäännös, jonka mukaan muulta arvioinnin suorittavalta henkilöltä kuin opettajalta vaadittavasta osaamisesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Opintasuoritusten hyväksilukemista koskevaa säännöstä täsmennettäisiin ja täydennettäisiin

siin siten, että opiskelijan oikeus osaamisen tunnustamiseen käsittäisi aikaisemmin suoritettujen opintojen lisäksi myös muutoin hankitun osaamisen hyväksilukemisen ja tunnustamisen.

Esityksen mukaan opiskelijan arvioinnin oikaisemista koskevaa menettelyä selkiytettäisiin ja yhtenäistettäisiin. Arviointiin tyytymätön opiskelija voisi ensi vaiheessa pyytää arvioinnin oikaisua rehtorilta tai arvioinnin suorittaneelta opettajalta tai muulta arvioinnista päätöksen tehneeltä henkilöltä. Tähän päätökseen tyytymätön opiskelija voisi hakea kirjallisesti oikaisua näyttöjen suunnittelua ja toteuttamista varten asetetulta toimielimeltä. Tältä osin menettely olisi oppilaitosmuotoisessa koulutuksessa ja oppisopimuskoulutuksessa yhdenmukainen.

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin sisältyvää viittaussäännöstä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain opiskelijan arviointia koskeviin säännöksiin muutettaisiin siten, ettei ammattiosaamisen näyttöjä koskevia säännöksiä sovellettaisi ammatillisena aikuis-koulutuksena järjestettävään koulutukseen, jossa on käytössä erillinen näyttötutkintojärjestelmä. Vastaavasti arvioinnin oikaisemisesta päätäisi tutkintotoimikunta.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2005. Ammattiosaamisen näytöt otettaisiin käyttöön viimeistään elokuussa 2006 alkavasta koulutuksesta lukien.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Ammattiosaamisen näyttöihin perustuvan järjestelmän tavoitteena on ammatillisen koulutuksen työelämäläheisyyden lisääminen, laadun varmistaminen ja koulutuksesta työelämään siirtymisen tehostaminen. Hallituksen esityksen tarkoituksena on yhtenäistää opiskelijan arviointia, tuottaa tietoa oppimistuloksista ja opetusjärjestelyjen sekä opiskelijoiden ohjaus- ja tukitoimien toimivuudesta. Ammatillisen koulutuksen laadunvarmistuksen kehittäminen on myös yksi painopisteistä EU:n Kööpenhaminan prosessissa, jonka tavoitteisiin Suomi on sitoutunut. Va-

liokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja puoltaa hallituksen esityksen hyväksymistä seuraavien huomautuksin.

Ammattiosaamisen näyttöjen käytännön kehittämisen ja kokeilutoiminta aloitettiin vuonna 2000, ja se jatkuu EU:n nykyisen rakennerahastokauden ajan eli vuoden 2006 loppuun. Näyttökokeilujen tulokset ovat olleet myönteisiä. Ammattiosaamisen näytöt ovat lisänneet opiskelijoiden opiskelumotivaatiota, ja työelämän edustajat ovat pitäneet niitä hyvänä mahdollisuutena osallistua ammatillisen koulutuksen toteuttamiseen ja arviointiin. Työelämän edustajat ovat ol-

leet tiiviisti mukana näyttöjen kehittämistyössä, ja heidän palautteensa tämän arviointimenetelmän käyttöönotosta on ollut myönteistä. Opettajien näkemyksen mukaan ammattiosaamisen näytöt ovat tiivistäneet oppilaitoksen yhteistyötä työelämän kanssa, motivoineet ja sitouttaneet opiskelijoita sekä vaikuttaneet opetusjärjestelyihin ja opetuksen sisältöön myönteisellä tavalla.

Valiokunta korostaa sitä, että laadukkaan arvioinnin toteuttaminen on yksi ammattiosaamisen näyttöjen kehittämiseen liittyvä keskeinen tekijä. Opiskelijan arviointi näyttöjen perusteella on osa ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen muuta arviointia. Suomessa on kehitetty myös uutta näyttöihin integroituvaa oppimistulosten arviointijärjestelmää vuodesta 2002 lähtien. Integrointi on tehty arviointiasiantuntijoiden toimesta ulkoisen laadunvarmistuksen avulla. Valiokunta painottaa ulkoisen laadunvarmistuksen merkitystä, koska tällöin voidaan varmistaa arviointimetodien luotettavuus ja samalla tunnistaa muut oppimistulosten arvioinnin luotettavuuden kriittiset kohdat, kuten näyttöympäristöstä ja arvioitsijasta johtuvat luotettavuusongelmat tulosten arvioinnin laadun turvaamiseksi.

Ammattiosaamisen näytöt tulevat hallituksen esityksen mukaan osaksi opetussuunnitelmaperusteista ammatillista peruskoulutusta viimeistään elokuussa 2006 alkavasta koulutuksesta lukien. Ammattiosaamisen näyttöjä tulisi olemaan noin 150 000 vuosittain, jos niitä olisi keskimäärin neljä tutkintoa kohden. Ammattiosaamisen näyttöjen kehittäminen ja käyttöönotto vaativat koulutuksen järjestäjiltä lisävoimavaroja. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan opetushallituksen tekemän selvityksen mukaiset keskimääräiset lisäkustannukset näyttöä kohti ovat noin 158 euroa. Järjestelmän vakiinnuttua ja muusta arvioinnista saatavat säästöt johtavat hallituksen esityksen perustelujen mukaan siihen, että vuositasolla koulutuksen järjestäjän lisäkustannukset olisivat noin 80 euroa opiskelijaa kohden. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että yksikköhinnat eivät välttämättä ota riittävästi huomioon koulutuksen järjestäjälle aiheutuvia lisäkustannuksia. Valiokunta pitää

tärkeänä, että yksikköhintojen keskimääräisiä euromääriä vahvistettaessa otetaan huomioon tehtävien laajuudesta ja laadun varmistamisesta aiheutuvat lisäkustannukset. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa lausumaa (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Valiokunnan huomiota on kiinnitetty myös siihen, miten näyttöjen kustannukset kompensoidaan työssäoppimisessa ja näytöissä mukana oleville työnantajille. Käytännöt ovat vaihtelevia, ja osa oppilaitoksista korvaa kustannukset. Muun muassa sosiaali- ja terveystieteillä on käytössä koulutuskorvaukset, jotka koulutuksen järjestäjä maksaa työssäoppimisen ohjaamisesta työnantajalle. Valiokunta katsoo, että niissä tapauksissa, joissa korvaus maksetaan, työnantajan tulee käyttää saatu korvaus työharjoittelun tukemiseen.

Ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelua ja toteuttamista varten koulutuksen järjestäjän tulee asettaa toimitiloin tai useampia toimitilimiä. Toimitilin muun muassa hyväksyy koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman osana olevat suunnitelmat ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamisesta ja arvioinnista sekä valvoo näyttötoimintaa ja päättää ammattiosaamisen näyttöjen arvioijista. Valiokunta pitää järjestelyä laadunvarmistuksen kannalta tärkeänä. Valiokunnan mielestä toimikuntien tulee edustaa monipuolisesti työelämän osapuolia.

Hallituksen esityksen 25 §:n 1 momentin mukaan näyttöarvioinnin päättämisen suorittaa toimitilimen määräämät opettajat ja työelämän edustajat yhdessä tai erikseen. Esityksen mukaan on siis mahdollista, että näyttöarvioinnista päättää työelämän edustaja yksinään. Valiokunta pitää tärkeänä, että tähän osallistuu aina myös opettaja. Valiokunta pitää välttämättömänä sitä, että opintokokonaisuuden näytön jälkeen järjestetään arviointi- ja palautekeskustelu, jossa ovat läsnä opettaja, opiskelija ja työelämän edustaja.

Valiokunnan huomiota on kiinnitetty kahden todistuksen järjestelmään. Valiokunnan mielestä on syytä säilyttää tutkintotodistus ja näytöistä annettava erillinen todistus. Menettelyä tulee kuitenkin seurata ja tarvittaessa harkita, olisiko

tarkoituksenmukaista siirtyä yhden todistuksen järjestelmään nuorisoasteen koulutuksen osalta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että työssäoppimisen ohjaajalla on merkittävä osa muun muassa siinä, miten opiskelija motivoituu tehtävässään. Sen vuoksi on tärkeää, että ohjaajiksi valikoituu ja valitaan sellaisia ohjaajia, jotka ovat tehtävään halukkaita.

Kun järjestelmä vakinaistetaan, tiedottaminen asiasta on järjestettävä laajasti ja tehokkaasti niin työelämälle kuin opiskelijoille. Ammatiosaamisen näytöt lisäävät tiedon tarvetta ammatillisesta koulutuksesta laajemminkin työelämässä. Muutoin on muun muassa vaarana, että työelämässä syntyy sekaannuksia kahden erilaisen näyttöjärjestelmän eli aikuisten näyttötutkintojen ja nuorten opetussuunnitelmaperusteisten ammatillisen perustutkintojen näyttöjen toteutuksesta.

Muutoksenhakua koskevat säännökset. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan ylioppilastutkinnon järjestämistä koskevasta hallituksen esityksestä (PeVL 18/2005 vp — HE 31/2005 vp) kiinnittänyt huomiota siihen, että ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetyt oikeusturvajärjestelyt poikkeavat lukiolain vastavasta sääntelystä.

Opetusministeriöltä saadun selvityksen mukaan hallituksen esityksessä ehdotettu opiskelijan opinto-, näyttö- ja tutkintasuorituksen arviointia koskeva oikaisumenettely ja lakiehdotuksen 44 §:n 5 momentissa oleva valituskielto on yhdenmukainen lukiolain 34 §:n 6 momentissa säädetyin arvioinnin oikaisumenettelyn ja myös hallituksen esityksessä ylioppilastutkinnon järjestämisestä ehdotettujen koesuorituksen arvostelua ja tarkistusarvostelua koskevien säännösehdotusten kanssa. Näidenkään osalta jatkovalitusoikeutta ei ole. Valiokunta pitää kuitenkin välttämättömänä, että opetusministeriö selvittää muutoksenhakua koskevat säännökset koko koulutusta koskevassa lainsäädännössä ja valmistelee mahdolliset muutosehdotukset niin, että oikeusturvajärjestelyt eri koulutusmuodoissa ovat yhdenmukaiset.

Päätösehdotus
Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muutamattomina ja

että hyväksytään yksi lausuma.

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että yksikköhintojen keskimääräisiä euromääriä vahvistettaessa otetaan huomioon ammatiosaamisen näyttöjärjestelmän tehtävien laajuudesta ja laadun varmistamisesta aiheutuvat lisäkustannukset.

Helsingissä 16 päivänä kesäkuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Kaarina Dromberg /kok	Mikaela Nylander /r
vpj.	Säde Tahvanainen /sd	Kirsi Ojansuu /vihr
jäs.	Esko Ahonen /kesk	Seppo Särkiniemi /kesk
	Hanna-Leena Hemming /kok	Ilkka Taipale /sd
	Sinikka Hurskainen /sd (osittain)	Marja Tiura /kok
	Tuomo Hänninen /kesk (osittain)	Jutta Urpilainen /sd
	Tatja Karvonen /kesk	Raija Vahasalo /kok
	Rauno Kettunen /kesk	Unto Valpas /vas (osittain).
	Minna Lintonen /sd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.